

о. М. ФЕДОРОВИЧ

СВЯТЕ ТАЇНСТВО ПОКАЯННЯ
(Сповідь)

РЕЛІГІЙНИЙ ВИКЛАД

1971

УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В США

Зміст:

- Христос основав Св. Таїнство Покаяння**
- Православна Церква не знає “Загальної Сповіді”**
- Найдавніші зразки Св. Таїнства Покаяння**
- Історичний розвиток Св. Таїнства Покаяння**
- Чи в католиків заведено “Загальну Сповідь”?**
- Християни перших віків сповідалися поодинокі**

diasporiana.org.ua

Адреса Видавництва:

P. O. Box 495, South Bound Brook, N. J. 08880. USA.

I

Таїнство Покаяння установив Сам Господь Ісус Христос. Явившись Своїм ученикам після Свого воскресення з мертвих, Він сказав: „Прийміть Духа Святого! Кому гріхи простите, простяться їм, а кому затримаєте, то затримаються!” Іоан. XX, 22—23). Від апостолів влада прощати гріхи перейшла до їх переємників. — єпископів і священників. Але треба знати всім, що головним вершителем Таїнства Покаяння є Сам Господь, і лише Він; священник (єпископ) являється лише слугою Христа, лише виконавцем Божої ласки, яка спливає на християнина-покутника в Таїнстві Покаяння. Найстарша християнська традиція не подає дефінітивно того, чи Таїнство покаяння повинно бути в приявності священника. Але пізніше Святі Отці церкви подали виразно й недвозначно, що святий акт Покаяння має відбуватися лише в приявності священника. Єпископ Кипріяні (половина 3-го стол.), один з ранніх Отців Церкви, каже, що грішник не повинен соромитися визнати „священникові Господа свої гріхи”. Також Лаодокійський Собор, за ним Іппонійський, зокрема ж славний і зобов’язуючий усіх православних християн Шостий Вселенський Собор (канон 102), відбутий 692 року, підтверджують практику Церкви щодо особистої сповіді наших гріхів перед священником.

Маємо чимало підтвержень щодо індивідуальної Сповіді перед священником. Вже в часах Апостолів приходили віруючі й „визнавали та виявляли свої діла”. „І багато з тих, що увірували, приходили, визнаючи та відкриваючи вчинки свої” (Діян. 20:18). А св. Євангелист Іоан каже; „Коли ми свої гріхи визнаємо, то Він вірний та праведний, щоб гріхи нам простити, та очистити нас від неправди всіякої” (Соб. Посл. 1:9). Церковний письменник Тертуліян (помер 240 р.) порівнює християнина, що не хоче визнати священникові свої гріхи, до хворого, що соромиться показати лікареві свої рани. Св. Отець Василій Вел. каже, що хворий

іде до того, хто вміє лікувати недуги тіла, до лікаря; так само повинен робити і грішник: звертатися до тих, що мають владу відпускати гріхи, до священників. Блаженний Августин каже ще більше в цій справі: „Не досить визнати гріхи самому Богові, але конче треба визнати їх перед заступником Бога, священником”. Не Церква установила св. Сповідь, але сам Син Божий, Христос. Жодний Собор Вселенської Церкви не каже сповідатись грішникам із своїх гріхів, немає жодного писаного документу (ухвали, закону), що треба сповідатися (говіти) християнам! Це наявний доказ, кажуть богослови, що це Божа, а не людська установа. На протязі віків Церква лише змодифікувала форму св. Сповіді; також пояснила, на який лад, на якому місці і як часто треба християнам сповідатись. Процедура св. Сповіді добре znana кожному православному християнинові, про це існує чимало духовної літератури, тому в цих рядках не будемо порушувати цю тему.

Хочемо звернути увагу читача на одну справу, що на цьому континенті нашого побуту стає щораз більше контроверсійною. Це проблема так званої „загальної Сповіді”. Кажу „так званої” загальної Сповіді, бо в Православній Церкві її не було ніколи; немає її і не повинно бути й на майбутнє. Загальна Сповідь, публічна Сповідь, всенародня Сповідь — ось деякі назви, з якими стрічаємось в наші дні щораз частіше. Як побачимо, „загальна Сповідь” це не „публічна Сповідь”. І одна і друга Сповідь є добра, благодатна — але під одною умовою: якщо вона буде традиційна православна! Біда в цьому, що деякі наші вірні (і отці духовні теж) пропагують не стару християнську форму публічної Сповіді (про що буде згадка далі) — але чисто протестанську „конфесію”, яка у протестантів попереджує „комунію” цілої громади. В протестантів загальна сповідь вірних — це звичайна релігійна церемонія, що не має нічого спільного з християнсько-православним Святим Таїнством Покаяння

Пропагувати таку ліберально-розводнену „загальну Сповідь”, або намагання зробити її „православною”, — це нерозважний і дуже небезпечний крок у сторону протестантизму. У католиків популярна „загальна Сповідь”, але вона не „всенародня”, а тим більше не „публічна”. Це повторення перед священником певного числа своїх гріхів, якщо існує непевність, чи були вони важні, недобрі. Також таку „загальну Сповідь” роблять в них (деколи і в „нас”) молодята перед шлюбом, важко хворі особи або люди пред смертю. Таку „загальну Сповідь” щиро рекомендуємо всім!

Абсолютно неправославним є намагання деяких православних українців щодо „загальної Сповіді”, на лад протестанської „конфесії”, під час якої окремої Богослужби в церкві. Такі нерозважні тенденції — це наявне втягання нашої Церкви та її вірних в протестантське русло. Назвимо речі по імені!

Ще одно помішання понять в деякого щодо „загальної Сповіді”. Це відоме з богослужбових підручників „загальне”, або радше „генеральне” розрішення для певної групи осіб, в певній ситуації, на певному місці або в незвичайних обставинах. Це „загальне розрішення” священника, наприклад, під час катастрофи, під час великої пожежі, в часі затоплення корабля, перед боєвою атакою вояків тощо. Ця практика є znana і в Православній Церкві, але лише в рідких і специфічних випадках. Нормально поза наглою небезпекою для життя людей, така практика „загальної Сповіді” ніяк не дозволена.

Ще одно помішання понять в нас щодо „загальної Сповіді”. Це znana в перших віках християнства „публічна Сповідь” гріхів. До речі, це первісна, найдавніша форма св. Таїнства Покаяння, znana в апостольських часах. Це було публічне, явне — але індивідуальне визнання гріхів у цілях прощення їх єпископом або священником. Така „всенародня” сповідь гріхів була дуже важка, була упокорююча для вірних, сполучена з прилюдним соромом покутника. З цих чисто гуманних причин усунуто цю „загальну сповідь” із практики, і то дуже скоро, в

по-апостольській добі християнства. Заступлено її приватною, індивідуальною формою визнання гріхів перед священиком. Таку, лише таку канонічну форму св. Таїнства Покаяння знає Св. Православна Церква. Все інше, це нездоровий, а то й небезпечний для нашої Церкви, а то й самої Віри — чужинецький продукт. Не можна, без гріху супроти св. Православ'я, запроваджувати інакшу практику на цьому зматеріялізованому і вкрай змеханізованому континенті. Не слід механізувати або модернізувати одного із наших Святих Таїнств!

II

Приглянемо з історичного боку: які були найдавніші зразки (форми) Св. Таїнства Покаяння в Православній Церкві. Треба знати, що в найдавніших богослужбових текстах Православної Церкви (маємо на думці старі грецькі тексти Святих Богослужб) не знаходимо точно визначеної форми покаяння, себто молитов і обрядів, пов'язаних в одну органічну цілість, як це бачимо в текстах Св. Таїнств Хрещення, Оливопомазання та Подружжя. Виходить з цього, що Св. Таїнство Покути в перших століттях християнства на Сході не відбувалося за точно визначеною формою. Одно лише було спільне в ньому, що знаходимо в найстарших Євхологіонах; розрешальні (всепрощаючі) молитви, що їх читав священик. В давніх часах, треба знати, були різні ступені тих, що каялись; були не лише ті, що сповідалися зі своїх гріхів, але також ті, що знаходилися у стані покути з якогось гріха. Особи, що сповідалися зо своїх гріхів, діставали розгрішення від священика. Особи, що були в покутничому стані (звичайно за порушення церковної заповіді) — діставали звільнення від церковної цензури (заборони). З бігом століть вище згадані категорії каянників (порушників церковного закону) були усунені; не знаходимо їх більше в Богослужбових книгах, окрім короткої згадки в Молитві Розгрішення.

Знаємо з різних редакцій Євхологіону (Книги Літургійних і інших Богослужб) про чотири досить виразні форми (зразки) уділювання Св. Таїнства Покаяння грішникам.

1. Найстарша форма „Чину Св Сповіді” має довгий ряд вступних молитов; також сказано в цій редакції Євхологіону про місце і час Св. Сповіді. Є тут виразна згадка про наложення покути („епітимії”) після розгрішення. Нема одначе відповідного закінчення священної дії Покути.

2. Другий зразок старої форми Св. Сповіді має логічне закінчення св. функцій Сповіді, але немає згадки про „епітимію” після св. Сповіді. На закінчення св. Таїнства Сповіді бачимо в цій другій формі-редакції читання Апостола та Євангелії і кілька молитов. Покута має місце перед розгрішенням. Також знаходимо цілий ряд запитів до сповідника, що нагадують теперішні форми катехізації під час св. Сповіді.

3. Новіша форма св. Сповіді має довгу початкову покаянну форму; на закінчення подано деякі довші уступи із Св. Письма. Покута (епітимія) має місце перед розрешальною молитвою.

4. Нановіша, і в наші дні в деяких Православних Церквах вживана форма св. Сповіді має коротку покаянну частину, також закінчення коротке. Розгрішення має місце аж після покути-епітимії. (Автор цього короткого нариса має кілька найновіших грецьких підручників англійською мовою для вірних з поясненнями св. Сповіді; кожний із них подає дещо інакшу форму (схему) Таїнства св. Сповіді; отже і тепер, в одній лише Грецькій Церкві, нема, однакових зразків св. Сповіді).

У своїй найстаршій формі обряд св. Таїнства Покаяння, це, так би мовити, канонічна сповідь. Відбувалася вона так, що священик перераховував церковні правила-канони, які точно приписували для кожного рода гріхів відповідну покуту-епітимію. В окремому списку, себто „підручникові” до св. Сповіді, знаходився довгий перелік правил-канонів, що мали відношення до щоденних провин гріхів вірних.

Головними елементами Таїнства св. Покаяння, від самих початків християнства, були: визнання (сповідь) гріхів, покута-епітимія і розгрішення. Цей основний характер св. Сповіді заховався незмінний і по наші дні. Змінялася, зокрема по різних церковних провінціях Православного Сходу, лише зовнішня форма, себто обрядові форми св. Сповіді. Вони й тепер не однакові в православному церковному вжитку. В перші часи християнства св. Сповідь дуже часто була прилюдна, хоч була також і приватна сповідь гріхів. З чисто людських причин, через занепад християнської ревности, прилюдна сповідь одиниць-покаянників була закинена. Для облегшення священникові, також і вірним, Таїнства св. Сповіді, поза вище згаданими правилами-канонами відносно „покути”, складено практичну „листу” гріхів, щоб таким способом допомогти обом сторонам у священній функції св. Сповіді з гріхів.

Коротко спинимось на історичному розвитку Таїнства св. Сповіді. Богослужбовий розвиток цього св. Таїнства був завершений двома старинними зразками або Чинами Таїнства Покаяння. Перший зразок містився в творі „Навчання Святих Отців”, другий, остаточний, зразок приписують Іванові Постникові. Відносно першого твору, то невідомо зовсім церковним дослідникам — хто автор твору „Навчання Святих Отців”. Деякі згадують якогось Василія, мабуть учня св. Василія Великого. Ось такий порядок Св. Таїнства Покаяння знаходимо в цих двох відомих нам документах раннього християнства: Священик-сповідник приводить покутника перед святилище й проказує з ним початкову форму Богослужб: „Святий Боже” та сорок разів „Господи помилуй”. В цьому часі покутник робить кілька доземних поклонів. Після останнього поклону він не встає із землі-долівки, але лежить в хрестовидній формі на землі, проказуючи молитву „Ісповідаюся”. Після цього покутник встає, а сповідник, стоячи в святилищі, ставить йому питання щодо його гріхів. Після цього священик каже покутникові покластися знову лицем до землі і проказувати за ним молитву „Бог, що простив Натанові,

і Давидові, що калявся з своїх гріхів, що прийняв покаянну молитву Манасії; сам, Милосердний Господи, прийми покаяння слуги свого (ймення)”. Це досить довга молитва, якої основою є вислови із Нового Заповіту про покуту й Божу доброту та милосердя над грішником. Після цього покутник вставав, сідав разом із сповідником і діставав покуту та коротку духовну науку щодо поправи свого життя. Все те первовзори теперішніх форм св. Таїнства Покути, що її так ревно і свято на землях далекої Батьківщини практикували наші благочестиві предки.

ЧИ СПРАВДІ ЗАВЕДЕНО «ЗАГАЛЬНУ СПОВІДЬ» У КАТОЛИКІВ?

У деяких американських газетах і журналах подано, що в окремих католицьких дієцезіях в Америці впроваджено „загальну Сповідь” вірних, як церковний експеримент. Деякі наші прихильники тої не-православної новизни радісно підхопили цю вістку. Мовляв, якщо в католиків ця практика стає популярна, то чому не запровадити її в Православній Церкві.

Щоб і в нашій Українській Православній Церкві в Америці не ширилося таке непорозуміння, подаємо поточні і дуже важливі до цієї справи думки і спостереження, цінні своїм богословським змістом.

В українському католицькому місячнику „Світло”, що його видають Отці Василіяни в Торонто, Канада, за березень 1971 р. поміщено статтю під наг. „Сповідь, яка ніколи не була сповіддю”. Цитуємо найголовніші думки.

„Пособорові дні принесли з собою багато чого такого, чого раніш не можна було б собі навіть уявити. Собор не дав нікому й ніякого права переводити будь-які реформи в справах і ділянках, що відносяться до Св. Тайн, у тому й щодо Св. Тайни Покаяння — Св. Сповіді. Однак, не зважаючи на те, деякі радикально-ліберально наставлені духовники, навіть без відома своїх єпископів (які і так не мають теж ніякого права такого дозволу давати!), почали „реформувати” Св. Тайну Покаяння, Св. Сповідь. І так у різних країнах тут і там дехто на власну руку почав реформу сповіді, усуваючи чи „модифікуючи” обов'язуючий спосіб і практику відбування сповіді”.

Далі автор статті о. О. Купранець пише: „На північно-американському континенті ще додатково хтось поширив вістку, що Апостольський Престіл дозволив деяким америк. і канадійським єпархіям „переводити

експеримент” із Св. Тайною Покаяння. Ніхто однак не міг назвати поіменно ніякої єпархії, яка дістала чи мала дістати такий дозвіл. Цей „експеримент” полягав у більшій чи меншій мірі на зіванню з дотеперішніми приписами та способом відбування покаянної практики. Те, що деякі почали проголошувати чи практикувати, нагадувало подекуди протестантських реформаторів із XVI-го сторіччя, які називали сповідь „різною совістю”, а ніяк католицьку практику, чи навіть і православну, яка в своїй суті сходиться з католицькою.

Католицька Церква знає теж практику „загальної сповіді” та „загального розгрішення”, але одне й друге є точно означене коли його можна стосувати. Такі випадки „загальної сповіді” бувають у випадках смерті або іншої конечности, як напр. тоне корабель, вояки перед битвою, масова пошесть, паде літак, природні катастрофи. Однак по поверненні до нормального стану чи нормальних обставин кожний із тих, хто дістав загальне розгрішення зобов'язаний на звичайній наступній сповіді визнати й ті тяжкі гріхи, яких він досі не визнав, щоб дістати, що так скажемо, властиве розгрішення”.

Далі автор каже, що вірні, які дістали таке „експериментальне” розгрішення, насправді не дістали жодного розгрішення, бо таке нововведення не було дозволене. Воно є чистим самообманом. І автор запитує:

„Як насправді є з цією справою? Відповідь: нічого не змінилося. А всі вістки у пресі в деяких країнах, це неправдиві вістки. Ніхто нікому не давав дозволу на такі спроби. Взагалі в Римі й думки не було запровадити зміни щодо цієї стародавньої практики, щодо усної сповіді. У зв'язку з тим, папські представництва в деяких країнах світу дали офіційні вияснення в цій справі, що католицькі власті у Ватикані не дали нікому ані дозволу, ані жодних інструкцій щодо змін та експериментів у Св. Сповіді. Ті особи, які на свою руку запровадили такі іновачії, повинні їх заперестати, бо така „загальна сповідь” або „загальне розгрішення” (в нормальних обставинах) не було ніякою сповіддю або розгрішенням”.

Під кінець автор наводить стару римську юридично-церковну думку: „Те, чого суддя не знає — не судить; і лікар чого не знає — того не лікує. Те саме священник у сповіді, бо він і суддя і лікар”.

Стільки офіційного вяснення в католицькому журналі на тему „загальної сповіді”. Як бачимо, вона не дозволена ані в католиків, ні в православних. Це лише вияв лібералізму і упадку церковного духа в народі і в парафії.

ЩЕ ОДИН ГОЛОС В ДИСКУСІ

Сам Христос лишив нам Св. Тайну Покаяння!

Тайна Св. Покаяння (Сповіді) це Тайна, в якій грішник (після Св. Хрещення), розкаюний за свої гріхи, визнає їх щиро, готовий за них сповнити покуту та дістає від священника розрешення.

Св. Церква не може нічого догматичного установити, що не було вирішене Ісусом Христом, або з Його волі святими апостолами, які християнам вясняли навчання й волю Спасителя.

Як поглянемо у св. євангелії, то знайдемо там Христові слова про відпущення гріхів через апостолів або їх наслідників. Часто трапляються книжки, що кажуть нам дивитись у розділ 16-ий євангелії св. Матея, де Христос дає владу ключів св. Петрові та й силу прощати або стримати прощення. Одначе з біблійного погляду богослови повинні залишити це місце у відношенні до Св. Сповіді. Там бо говориться про "ключі царства", які "розв'язують або зв'язують", і воно означає верховну владу "ключів небесного царства", дану одному св. ап. Петрові.

Натомість Спаситель дав усім апостолам обітницю, що вони після пастирського нап'ямнення будуть могли "в'язати й розрешувати" (Мт. 18, 18): "Істинно кажу вам, усе, що ви зв'яжете на землі, буде зв'язане на небі, і все, що розв'яжете на землі, буде розв'язане на небі!" (Мт. 18, 18). Це була обітниця! Сповнення її, як великодній дарунок, як великодній писанка, сталося вечером дня Воскресіння Г. н. І. Христа. Того вечора прийшов Він до своїх апостолів, замкнених у кімнаті останньої Вечері. Став між ними і сказав:

"Як мене післав Отець, так я посилаю вас" (а Він був підсланий спасти всіх погібших і розгублених овець). "Дихнув на них і каже їм: Прийміть Святого Духа! Кому відпустите гріхи, відпустяться їм, — кому ж затримаєте, — затримуються!" (Ів. 20, 23). — Вважаймо! Христос тут ставить усе в силу й дію Пресв. Трійці: "Як мене післав Отець", "так я (друга Особа Пресв. Трійці) посилаю вас", "прийміть Святого Духа"! Отже замало буде казати, що священники іменем Христа дістали владу прощати або не прощати ("в'язати — розв'язувати")! Бо Отець післав, Син передав, і Св. Дух доповняє все! Це є біблійний початок Св. Сповіді! І жоден "отчик" чи пів-богослов не сміє перевернути слів Христа, сказаних в імені Пресв. Трійці! Хіба це буде "незміренна безмірність нерозуму й заблуканості"! На жаль, вона діє!

Християни перших віків сповідалися!

Силою Христових слів апостоли виконували владу прощати — розрешувати гріхи! Книга історії першої Церкви, "Апостольські Діяння", багато разів оповідає нам про це. Прийшов кінець першого віку, коли ще жив св. ап. Іван, але 2-им наслідником Петра в Римі був Климент (96 рік). Св. ап. Іван признав його уряд. Климент у своїм першій листі до Коринтян (із 96 р.) пише: "Підклоніться пресвітерам, прийміть їх дисципліну покути, згинайте ваші коліна."

"Апостольська Наука" (Дідахе), книжка написана з початком другого віку по Христі (майже в часі написання четвертої євангелії), приписує: "В день Господа (неділю) ламайте хліб, складайте подяку, висповідавшись наперед із гріхів, щоб жертва ваша могла бути чиста" (14, 1).

Замало місця для нашого слова про перші віки християнства та про їхній звичай і обов'язок Св. Сповіді. Історично остає нам як певне: вже від апостольських часів християн сповідалися із своїх гріхів перед св. апостолом або його учеником. Це

перейшло опісля на єпископів і на пресвітерів-священиків! Зо слів Св. Отців християнського Сходу знаємо: Св. Тайна Покаяння це для согрішвших після хрещення "друга дошка рятунку"! Вони її щиро вірним поручають!

Сповідь у православних

Тому, що дехто говорить, неначе б то православна Церква (вони думають, що Українці католики забагато примінилися до римо-католиків), не знає поосібної, приватної сповіді та що там сповідають нараз цілу церкву людей і потім усіх причащають, мушу тут подати читачам вчення православної Церкви.

І так Петро Могила, київський визначний митрополит, у своїй "Ісповіді православної віри", частина перша, питання 112-114, широко говорить про Тайну "Святого Покаяння", яка полягає "в жалю за гріхи і в сповіді їх перед священником". Далше (п. 113) каже, що по жалю має слідувати усна сповідь гріхів "поєдиноко", де бто треба кожний гріх назвати. І додає: "Бо ж не може сповідник розрешити, якщо не знає, з чого треба розрешити і яку назначити покуту". "Цю "ісповідь віри" (скажім "катицизм" Могили), приймили всі православні патріархи й одобрили її. Приймила її і російська Церква, а через неї підкорений Київ!

В "Уставі Богослуженія" К. Никольського, протоєрея, потвердженням Духовним Цензурним Комітетом і виданого "в государственній типографії" 1899, на сторінках 697-700 читасмо про "Покаяніє" таке: "це є друге Хрещення для тих, що згрішили по Хрещенню, — це Тайна, в якій ісповідуючий свої гріхи дістає розрешення видимо від священника, невидимо від самого Ісуса

Христа". — Опісля описує, як відбувати сповідь. Наперед священник читає молитву і тоді "сама сповідь відбувається поодинокю з кожним чоловіком, хоч би то був і малолітній". У приписці кажеється, що дітей треба сповідати в їх сьомім році життя. Додається, що духовний отець сповідає "одного, а не двох, чи багатьох нараз"! Нашим людям могло б здаватися, що у православних сповідали масу людей усіх нараз, бо бачили, як у Галичині солдатів, висланих на бій, їх "батюшки" гурмами розршали. Але це всюди допущене, що на випадок наглої потреби або нещастя священник проказує каючимся слова розршення, бо нема часу й можливости вислухати поодинокю їхньої сповіді. Однак на них усіх лежить обов'язок пізніше, після небезпеки (як хто її переживе), піти самому осібно до Св. Сповіді.

Увесь галас про переміни в обряді Тайни Покаяння у Ватикані пішов якраз звідсіль, що нерозумні репортери (які самі мабуть ніколи не сповідались), зачувши, що там розважають тепер питання, в яких то випадках можна давати таке "загальне розршення", зараз пояснили собі й читачам (мало поінформованим), що ось Ватикан уже переходить до загальної сповіді і вже не буде поосібної, особистої сповіді.

("Світло", червень, 1971)

